

Hlavným cieľom finančného nástroja Spoločenstva pre životné prostredie - programu LIFE je podporovať aktivity, ktoré majú pozitívny vplyv na životné prostredie a prispievať tak k implementácii, aktualizácii a rozvoju environmentálnej politiky a legislatívy Spoločenstva.

Program LIFE a LIFE+

Stručné informácie o projektoch

Ochrana orla kráľovského v slovenskej časti Karpatskej kotliny
Jeden z najúspešnejších slovenských LIFE projektov realizovala mimovládna organizácia Ochrana dravcov Slovenska v spolupráci so ŠOP SR a Západoslovenskou energetikou a v bilaterálnej spolupráci s maďarskou organizáciou MME – Birdlife.

Cieľom projektu boli viaceré aspekty ochrany populácie orla kráľovského a dlhodobá ochrana tohto globálne ohrozeného druhu. Medzi úspešné aktivity projektu patrilo mapovanie výskytu orlov a vytváranie ochranných zón okolo hniezd, zakrúžkovanie 130 mláďat, očipovanie 114 mláďat, analýzy DNA a stráženie hniezd. Pri monitoringu populácie bola využitá rádiová a

satelitná telemetria. Pre zvýšenie bezpečnosti hniezdenia pracovníci do korún stromov upevnili 45 nových prútených hniezdnych podložiek. Medzi najväčšie hrozby pre veľkých dravých vtákov, a medzi nimi aj orla kráľovského, patria nechránené vodorovné konzoly 22 kV elektrických vedení, ktorými je naša krajina husto posiatá. Jednou z popredných aktivít projektu bol monitoring úmrtnosti vtákov pod týmito vedeniami a následné ošetrenie najproblémovejších trás v rozsahu 851 km. Počas projektu boli v spolupráci s výrobcom vyvinuté aj nové typy konzol, ktoré sa postupne začali inštalovať na nové trasy elektrických vedení.

Obnova vodného režimu v prírodnej rezervácii Šúrske močiare

Prijímateľ projektu Asociácia priemyslu a ochrany prírody v spolupráci s partnermi realizoval projekt, ktorého hlavným cieľom projektu bola obnova vodného režimu v rezervácii Šúrske močiare a dosiahnutie priaznivého stavu ochrany vzácných mokraďových spoločenstiev slatinného jelšového lesa. V rámci projektu sa mala uskutočniť rekonštrukcia vodohospodárskych objektov, ktoré zabezpečujú dostatočný prívod vody do rezervácie. Okrem prípravy informačných a vzdelávacích materiálov bol v rezervácii vybudovaný aj náučný chodník pre verejnosť. Vzhľadom na neočakávané ťažkosti však neboli počas trvania projektu zrealizované hlavné investičné aktivity, čiže samotná obnova vodného režimu NPR Šúr. Úprava Fanglovského potoka, čistenie Blahútovho kanála a menšie úpravy v iných častiach rezervácie sú postupne realizované od začiatku roka 2008.

Ochrana a manažment dunajských lužných lesov

Bratislavské regionálne ochrannárske združenie v spolupráci s rakúskym Nationalpark Donauauen a Správou CHKO Dunajské Luhy realizovalo unikátny projekt záchrany cenných lužných lesov v slovenskej časti povodia Dunaja. Najvýznamnejšou aktivitou projektu bol

nákup a dlhodobý prenájom prírodne hodnotných a zachovaných území vo výmere 330 ha, za účelom ochrany prírody a lesného hospodárenia, ktoré bude rešpektovať vzácne prírodné hodnoty. Vybrané územia budú slúžiť aj ako praktické ukážky racionálneho trvalo udržateľného lesného hospodárenia pre odborných lesných hospodárov alebo iných expertov z oblasti lesného hospodárstva. Experti budú tieto územia dlhodobo monitorovať a porovnávať s okolitými lesnými porastmi, v ktorých sa bude hospodáriť bežným spôsobom, takže projekt bude odborným prínosom aj pre ochranu prírody a lesné hospodárenie vo všeobecnosti. K ochrane lužných lesov prispela aj eliminácia inváznych drevín na rozlohe 431 ha, rozšírenie Prírodnej rezervácie Gajc, vyhlásenie PR Starý háj a podanie návrhov na vyhlásenie ďalších piatich maloplošných chránených území.

Ochrana diverzity prírodného prostredia v NP Slovenský raj

Projekt realizuje Správa Národného parku Slovenský raj v spolupráci s Daphne – Inštitútom aplikovanej ekológie, Lesníckym výskumným ústavom, Slovenským skautingom a obcami v regióne Slovenského raja. Cieľom projektu je ochrana a zlepšenie stavu biotopov NP Slovenský raj prostredníctvom prípravy programu starostlivosti o územie európskeho významu a ďalších aktivít v spolupráci s partnermi a ostatnými zainteresovanými stranami v regióne. Počas projektu sa zatiaľ podarilo zrekonštruovať turistické chodníky v rokline Suchá Belá, obnoviť viac ako 900 ha vzácných lúčnych spoločenstiev a v spolupráci s lesníkmi zabezpečiť ochranu lesných porastov pred podkôrnym hmyzom. Počas letnej sezóny každoročne funguje skautská rangerská služba, ktorej členovia sú k dispozícii turistom a návštevníkom a zároveň zbierajú potrebné informácie pre vypracovanie manažmentových dokumentov.

Ochrana dropa fúzatého na Slovensku

Projekt vypracovaný Štátnou ochranou prírody SR v spolupráci so Slovenskou ornitologickou spoločnosťou/Birdlife Slovensko a Ochranou dravcov na Slovensku bol EK hodnotený ako tretí najlepší z celkového počtu

Otvorenie náučného chodníka v Šúri (foto: Katarína Linkešová)

V rámci EÚ prebiehal program LIFE od roku 1992 do roku 2005 a spolufinancoval aktivity v troch podprogramoch: LIFE Príroda (Nature), LIFE Životné prostredie (Environment), LIFE Tretie krajiny (Third countries). Počas tohto obdobia bolo Európskou komisiou (EK) finančne podporených 2 751 projektov v celkovej sume 1,8 miliardy eur.

Podprogram LIFE Príroda sa zameriaval na aktivity ochrany prírody, nevyhnutných pre zachovanie alebo záchranu prírodných biotopov a zachovanie priaznivého stavu populácií druhov rastlín a živočíchov. Tým prispieval k implementácii smernice o vtákoch a smernice o biotopoch, čiže k zavádzaniu Európskej siete chránených území NATURA 2000. Zameraním podprogramu LIFE Životné prostredie bola podpora pilotných demonštračných projektov s cieľom preklenutí medzeru medzi výskumom a vývojom a uvedením výsledkov výskumu do praxe a na trh, nie výskum samotný. Okrem toho boli podporované inovatívne projekty, pričom inovácia navrhovanej technológie, metód a prístupov k problematike bola chápaná v celoeurópskom meradle.

Program LIFE na Slovensku

Slovenská republika na programe LIFE participuje od roku 2002 a jej účasť sa považuje za veľmi úspešnú. Doteraz bolo v rámci oboch komponentov schválených spolu 11 projektov s celkovým rozpočtom 13 718 193 eur, z čoho príspevok z programu LIFE činí sumu 5 994 084 eur (pozri, tab. č. 1 a 2, príloha, s. 8). Monitoring programu aj projektov zabezpečuje EK. Prieběžné a finančné správy o realizácii projektov zasiela príjemca grantu LIFE priamo EK. Na kontrole projektov na mieste sa zúčastňujú samotní pracovníci EK - technickí a finanční experti a zástupcovia externých monitorovacích tímov. Na kontroly projektov na mieste môžu byť prizvaní aj zástupcovia národného orgánu pre LIFE (MŽP SR).

K ochrane dunajských lužných lesov prispievajú aj prírodné rezervácie (foto: Katarína Linkešová)

NP Slovenský raj sa zatiaľ podarilo okrem iného opraviť turistické chodníky v rokline Suchá Belá (foto: Katarína Linkešová)

183 projektov podaných všetkými krajinami EÚ v roku 2005. Všetky aktivity projektu sú zamerané na záchranu populácie dropa fúzatého, globálne ohrozeného druhu. Jedným z jeho posledných pravidelných hniezdisk v Európe je Chránené vtáčie územie Sysľovské polia, ktoré zároveň slúži aj ako zimovisko a zhromaždisko pre viac ako 10 % stredo európskej populácie dropa fúzatého. Počas projektu prebieha výkup a prenájom pozemkov, vypracovanie programu starostlivosti, prikrmovanie v zimnom období a kontrola predátorov napádajúcich bezbranné mláďatá v hniezdach na zemi. Bohatú paletu aktivít realizujú pracovníci aj v oblasti práce s verejnosťou a najmä s deťmi v lokálnych školách. Keďže projektové územie sa nachádza v mieste stretávania hraníc s Rakúskom a Maďarskom, nevyhnutná je aj medzinárodná koordinácia ochrany a monitoringu dropa fúzatého s partnermi v oboch krajinách.

Obnova mokradí Záhorskej nížiny a Obnova a manažment biotopov piesočných dún na území Vojenského výcvikového priestoru Záhorie

Obidva tieto projekty realizujú v partnerstve organizácie Bratislavské regionálne ochrannárske združenie, Správa CHKO Záhorie a Vojenský technický a skúšobný ústav Záhorie na území Vojenského obvodu Záhorie. Cieľom prvého z nich je obnova vodného režimu a priaznivého stavu mokradných lesných biotopov v 8 územiach európskeho významu. Na lokalitách sa uskutočňujú revitalizačné opatrenia - obnova vodného režimu mokradí, zlepšenie podmienok pre ohrozené druhy rastlín a živočíchov, vybudovanie rybovodu na rieke Rudave pri Veľkých Levároch a obnova druhovo bohatých nížinných lúk v alúviu Rudavy. Pre každú projektovú lokalitu je spracovaný program starostlivosti. Ďalšie aktivity sú zamerané na zvýšenie informovanosti verejnosti o význame ochrany mokradí na Záhori. Druhý projekt sa naopak zameriava na suché piesočné biotopy na panónskych vnútrozemských dunách a suchých vresoviskách, ktoré sa tu nachádzajú najmä vďaka aktívnej vojenskej činnosti.

Jedným z najdôležitejších aspektov oboch projektov je hlavne posilnenie spolupráce medzi armádou a inštitúciami ochrany prírody v oblasti manažmentu chránených území vo vojenských výcvikových oblastiach.

Ochrana CHVÚ Senné a Medzibodrožie na Slovensku

Správa CHKO Latorica, Slovenská ornitologická spoločnosť/Birdlife Slovensko a miestne obce spolupracujú na projekte záchranu jedného z najväčších nížinných mokradných území na Slovensku. Ich hlavným spoločným cieľom je obnoviť priaznivý stav ochrany hniezdiacich a migrujúcich vtákov v CHVÚ Senné a CHVÚ Medzibodrožie. Opatrenia v projekte zahŕňajú vypracovanie programov starostlivosti, opravy vodohospodárskych zariadení, výkupy pozemkov v CHVÚ Senné, vytvorenie hniezdných a potravných biotopov pre vtáky, vybudovanie infraštruktúry pre návštevníkov (pozorovateľňa, náučné tabule a pod.).

Integrovaná logistika pre využívanie energie z biomasy

Hlavnými cieľmi projektu združenia Biomasa bolo vytvorenie udržateľného trhu pre využívanie energie z biomasy na vykurovanie na Slovensku, znížovanie emisií tvoriacich skleníkový efekt a propagácia využívania obnoviteľných zdrojov energie na Slovensku. Realizátori postavili továrňu na výrobu drevných peliet v Kysuckom Lieskovi a zároveň zrekonštruovali 42 kotlov z fosilných palív na pelety, a to najmä na školách i iných verejných budovách v regióne severozápadného Slovenska. Projekt prináša komplexné riešenie pre zavedenie a rozšírenie vykurovania drevnou biomasou a pre vytvorenie trhu s drevnými peletami na Slovensku. Rieši výrobu aj spotrebu peliet ako jeden integrovaný celok. Tento projekt bol v roku 2006 ocenený cenou Energy Globe Award (Svetové ocenenie za trvalo udržateľný rozvoj), ktorá je najprestížnejším a najuznávanejším ocenením v oblasti životného prostredia.

Udržateľný rozvoj miest a zmiernenie negatívnych vplyvov klimatických zmien na kvalitu života a stav životného prostredia v mestách

Projekt realizovaný Regionálnym environmentálnym centrom si dal za cieľ vytvoriť sieť miest smerujúcich k trvalo udržateľnému rozvoju. Počas projektu bolo vybraných 10 miest, ktoré boli vyhodnotené prostredníctvom ukazovateľov trvalo udržateľného rozvoja, pre dve mestá boli vypracované plány hospodárskeho a sociálneho rozvoja a pre ostatné je k dispozícii nová príručka na vypracovanie PHSR s aplikáciou strategického environ-

mentálneho hodnotenia. V dvoch vybraných mestách bola odskúšaná inovatívna metodika ekologickej stopy a v dvoch ďalších autori realizovali pilotný projekt na overenie možností zmiernenia klimatických zmien a globálneho otepľovania.

Program LIFE+

Pokračovaním úspešného programu LIFE je program LIFE+. Pre obdobie 2007 - 2013 sa rozdeľovanie prostriedkov z tohto komunitárneho programu riadi nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 614/2007 o finančnom nástroji pre životné prostredie (LIFE+) z 23. mája 2007.

Nariadenie sa rodilo veľmi ťažko a zdĺhavo. Celý proces prípravy nariadenia trval viac ako tri roky, počas ktorých prebiehali intenzívne rokovania a zasadnutia pracovnej skupiny. Nakoniec je nariadenie kompromisným riešením prijateľným pre všetky členské štáty. Nariadenie stanovuje tri hlavné komponenty, v ktorých je možné požiadať o prostriedky. Sú to: Príroda a Biodiverzita, Environmentálna politika a riadenie, Informácie a komunikácia. Oblasť Environmentálna politika a riadenie sa rozdeľuje na široké spektrum podoblastí, z ktorých môžeme spomenúť aspoň základné: zmena klímy, ochrana vôd, ochrana pôdy, mestské prostredie, problematika hluku, chemikálie, životné prostredie a zdravie, prírodné zdroje a odpady, monitoring a ochrana lesov, inovácie, strategické prístupy, riadenie životného prostredia a podpora mimovládnych organizácií. Tieto oblasti sú podrobnejšie rozdelené v prílohe č. 2 tohto nariadenia.

Zameranie nástroja LIFE+

Úlohou nástroja LIFE+ nie je poskytovať podporu na akýkoľvek projekt, ale špecifickú podporu pri tvorbe a implementácii environmentálnej politiky a legislatívy Spoločenstva v oblasti životného prostredia, predovšetkým cieľov 6. akčného environmentálneho programu a z neho vyplývajúcich tematických stratégií a projektov s európskou pridanou hodnotou. Všetky projekty, ktoré chcú v silnej konkurencii s projektmi z ostatných členských štátov uspieť, musia presne identifikovať problém, riešiť ho komplexne, a musí byť v projekte zaručené, že po skončení projektu budú jeho výsledky používané aj

Kriticky ohrozený drop fúzatý (foto: Ján Chobot)

naďalej. Zároveň to musí byť projekt, ktorý spĺňa tzv. princíp komplementarity. Tento princíp definuje článok č. 10 nariadenia, v ktorom sa hovorí: „LIFE+ nemôže financovať opatrenia, ktoré spadajú pod kritériá oprávnenosti financovania alebo získania pomoci z iných finančných nástrojov Spoločenstva.“ To znamená, že projekt, ktorý je možné financovať z iného finančného nástroja dostupného v danom členskom štáte, má byť financovaný prednostne z toho finančného nástroja. LIFE+ by mal financovať iba tie projekty, ktoré nie sú oprávnené na financovanie z iných fondov. Teda by mal byť iba doplnkovým fondom. Pre tieto účely si musí žiadateľ preveriť, či jeho projekt alebo niektorú z aktivít nie je možné financovať z iných nástrojov Spoločenstva, u nás hlavne z fondov ERDF a KF, ktoré sú reprezentované operačnými programami (pozri tab. č. 3, príloha, s. 8 - 9).

Oprávnení žiadatelia a výzvy na predkladanie projektov

Aj keď je program otvorený akémukoľvek žiadateľovi z verejného alebo súkromného sektora alebo z tretieho sektora, nástroj má presne dané pravidlá, ktoré znamenajú, že nie je možné podať v rámci programu LIFE+ akýkoľvek projekt. Pre podrobné poznanie pravidiel je potrebné si preštudovať všetky dokumenty zverejnené k výzvam. Naposledy boli zverejnené dokumenty k výzve z roku 2007. Tieto dokumenty sú uvedené na stránke MŽP (http://www.enviro.gov.sk/servlets/page/868?c_id=5574), aj na oficiálnej stránke EK (<http://ec.europa.eu/environment/life/index.htm>).

Senné – jedno z najväčších nížinných mokradňových území na Slovensku (foto: Katarína Linkešová)

Zdroj informácií

Webová stránka EK obsahuje aj ďalšie veľmi užitočné informácie pre potenciálnych žiadateľov napr.: informácie o zrealizovaných projektoch, informácie o najčastejších chybách pri finančnom riadení projektu, za ktoré EK musela uznať náklady za neoprávnené, sú tam publikované aj nové brožúry, letáky a iné publikácie o projektoch LIFE a o ich výsledkoch a pod. Informácie o slovenských projektoch si môžu slovenskí žiadatelia nájsť aj na internetovej stránke MŽP SR (http://www.enviro.gov.sk/servlets/page/868?c_id=5500) alebo sa osobne obrátiť na Národné kontaktné miesto PRE LIFE+ na Ministerstve životného prostredia SR, v sekcii environmentálnych programov a projektov - odbore programov, a kontaktnými osobami sú: Mgr. Silvia Halková, tel: 02/59562400, silvia.halkova@enviro.gov.sk a Mgr. Katarína Linkešová, tel: 02/59562664; katarina.linksosova@enviro.gov.sk.

Rozpočet programu na roky 2007 - 2013 a indikatívne ročné alokácie

Celkový rozpočet programu na roky 2007 - 2013 je 2,143 miliardy eur, z toho je minimálne 78 % určených priamo na financovanie projektov. Minimálne 50 % je určených na projekty v komponente: Príroda a Biodiverzita. Maximálne 22 % z celkového rozpočtu môže EK minúť na operačné náklady DG Environment, zložky EK, ktorá administruje celý program.

Každý členský štát má z celkového rozpočtu pridelenú indikatívnu alokáciu na každý rok v období 2007 - 2013. Alokácia pre Slovensko v roku 2007 bola 2,857 miliónov eur. Každý budúci rok sa bude suma mierne zvyšovať a bude dosahovať až 4 milióny eur ročne. Indikatívna alokácia znamená, že ak žiadatelia zo Slovenska predložia projekty, ktoré budú kvalitné a budú pokrývať danú alokáciu, bude táto alokácia pridelená prednostne slovenským projektom. Ak slovenské projekty nebudú kvalitné, môže byť táto alokácia rozdelená pre projekty z iných štátov, ktoré boli lepšie. Naopak, ak slovenské projekty budú veľmi dobre pripravené a projektov z iných štátov bude menej alebo nebudú také kvalitné, je možné, že slovenské projekty môžu vybojovať pre Slovensko aj vyššiu alokáciu na úkor nejakého iného členského štátu. Teda veľmi dobré projekty slovenských žiadateľov majú veľké šance získať aj viac ako len indikatívnu alokáciu pre Slovensko.

Výška príspevku LIFE+ a kofinancovanie

Slovenské projekty boli v minulosti veľmi úspešné. V oblasti ochrany prírody a biodiverzity bolo schválených asi 80 % z predložených projektov. Preto dúfame, že tak tomu bude aj naďalej a žiadateľov neodradí fakt, že MŽP SR nemá momentálne

možnosť poskytovať kofinancovanie pre projekty LIFE+ zo štátneho rozpočtu. Žiadateľ si preto musí zabezpečiť kofinancovanie z iných ako komunitárnych zdrojov, v závislosti od projektu vo výške 25 - 50 %. Ak je to napr. projekt riešiaci problematiku územia alebo niektorého prioritného druhu vtáka NATURA 2000 (vyplývajúci zo smernice o vtákoch 79/409/EEC), je možné získať financovanie EK vo výške až 75 %. Ak sa projekt týka všeobecne ochrany biodiverzity mimo území NATURA 2000 alebo inej oblasti, napr. ochrany pred klimatickými zmenami, odpadového hospodárstva, je možné získať príspevok

Obnova mokradí Záhorskej nížiny (foto: Katarína Linkešová)

vo výške maximálne 50 %. V prípade projektov, ktoré generujú príjem, nástroj Life+ poskytuje príspevok iba vo výške 30 % nákladov, takže si žiadateľ musí z vlastných alebo iných zdrojov zabezpečiť až 70 % celkových oprávnených nákladov.

Výzvy na predkladanie projektov

Výzvy na predkladanie projektov budú zverejnené na webových stránkach EK aj MŽP SR. Najbližšia výzva bude podľa predbežného plánu vyhlásená asi v polovici júla 2008.

Posledná výzva na predloženie projektov bola vyhlásená 15. 9. 2007 a projekty boli podľa harmonogramu najprv predložené na MŽP SR 30. 11. 2007, a potom boli do 15. 1. 2008 odoslané so stanoviskom MŽP SR do EK. Celkovo bolo prijatých 10 projektov, 2 projekty žiadatelia stiahli a do EK bolo predložených 8 projektov s celkovými nákladmi 12 831 212 eur a s požadovanou výškou príspevku celkovo 6 280 039 eur. Táto suma predstavovala viac ako dvojnásobok indikatívnej ročnej alokácie.

V súčasnosti EK podané projekty vyhodnocuje. Konečné stanovisko, ktoré projekty budú financované z nástroja LIFE+ z výzvy za rok 2007, bude prijaté v júli 2008 na zasadnutí Výboru LIFE+. Podľa podobného harmonogramu bude prebiehať prijímanie projektov aj v ďalšom období.

Mgr. Silvia Halková, Mgr. Katarína Linkešová
MŽP SR, sekcia environmentálnych programov a projektov,
odbor programov

Prezentácia združenia Biomasa na Informačnom seminári k spusteniu programu LIFE+ v Bratislave v júni 2007 (foto: archív MŽP SR)